

- Resim, fotoğraf veya manzara anlatımı öncesinde kullanılabilir kalıplara ilişkin örnekler işlenebilir: “Evin arkasına doğru ...”, “Resmin sol tarafında ... görüyorum”, “Tepenin hemen arkasında ...”. Duygu ve düşüncelerin ifade edilmesine ilişkin örnekler: “Bu resimde ... özellikle hoşuma gitti”, “... çok güzel görünüyor”, “... anlamakta zorluk çekiyorum”, “Sanatçı galiba ifade etmek istedi” vs.
- Başka bir ülkeye göç etmenin olumlu ve olumsuz yönlerini ele alan karşılaştırmalı bir yazı öncesinde yazarın kendi görüşünü ifade eden çeşitli kavram ve cümle kalıpları derlenebilir. Cümleye “Bence...” ile başlamak yerine şu ifade biçimleri kullanılabilir: “Benim görüşüme göre ...”, “Benim tecrübeme göre ...”, “... olduğunu düşünüyorum”, “... olduğunu görüyorum, ancak bence ...”, “... olduğuna eminim”, “Bir taraftan ..., diğer taraftan ...” vs. Yazma görevine başlamadan önce yine sınıf ortamında bu ve benzer kalıpların geçtiği örnek cümleler kurmak öğrencilere yardımcı olacaktır. Sonra öğrencilere şu görev verilir: Listede bulunan en az 3 cümle kalıbını seç ve onları yazacağın yazıda kullan.

15

Kelime Dağarcığını Geliştiren Teknikler II: Boşluk Doldurma, Eş Anlamlı ve Zıt Anlamlı Kelimeler vb. Etkinlikler

Hedef

Bkz. Ünite 14'deki hedeflere. Ünite 14'de bir konuyla ilgili genel kelime kümeleri oluştururken, aşağıdaki “boşluk doldurma” veya “eş anlamlı, zıt anlamlı kelimeler” etkinlikleri daha spesifik ve konuya odaklı etkinliklerdir.

1. Boşluk Doldurma Etkinlikleri

1.-9. Sınıflar

15 dk.

Materyal:
Önceden hazırlanmış boşluk doldurma metni.

Boşluk doldurma etkinliği, bilginin geleneksel ve pasif biçimde yeniden üretilecek daha ziyade test amaçlı kullanılan bir yöntemdir. Söz konusu kelimeler ancak uygulamalı olarak örnek cümlelerle pekiştirilmesi halinde öğrencilerin aktif kelime dağarcığının gelişmesine katkıda bulunabilirler, ki esas hedef budur.

Etkinlik: Öğretmen, cümle içinde bazı kelimelerin eksik olduğu bir çalışma kâğıdı hazırlar. (“Dilara bahçede _____ topluyor”; “Madrid İspanya'nın _____”). Öğrenciler, boşluklara uygun kelimeleri yazarlar. Cümle içinde kelimenin yerini boş bırakmak yerine oraya uygun bir görsel de kullanılabilir. Öğrenci görselin yanına ilgili kelimeyi yazar.

Dilara bahçede _____ topluyor.

Madrid İspanya'nın _____.

Annem ekmeği _____ alıyor.

Sütü çok severek _____.

_____ heyecanlı bir film oynuyor.

Doktor hastayı _____.

_____ deniz kenarına gideriz.

Ortaçağ şövalyeleri _____ yaşar.

Bayrak direkte _____.

fırından muayene etti başkenti

böğürtlen tatilde dalgalanıyor

içiyorum sinemada şatoda

- Basit seçenek: Boşluklara yazılacak kelimeler kâğıdın altına yazılır. Öğrenci doğru eşleştirmeleri yapar. Bu etkinlik, 1.–2. sınıf öğrenciler için kolay kelime ve cümlelerle yapılabilir veya daha spesifik (ayrıntılı) kelime bilgisi gerektiren ve bilgi içeren metinler için hazırlanabilir. (Örnek: Tarım faaliyetleriyle ilgili bir metin, vücudumuzun bölümleri veya bir harita üzerinde nehirlerin isimlerini yazmak gibi etkinlikler de olabilir). Burada önemli olan, konunun daha önce sınıf ortamında ele alınmış olmasıdır.

Pekiştirme: Öğrenciler, bu kelimelerin geçtiği cümleler bulup yazarlar.

- Daha zor seçenek: Öğrenciler boşluklarda geçecek kelimeleri kendileri bulur. Konunun yine önceden sınıf ortamında ele alınması önerilir (öğretmen gerekirse yerel ağız ve lehçe ile standart dil arasındaki farklara ve kelimenin doğru yazılışına dikkat çeker). Boşluklara hangi kelimelerin doldurulması gerektiği biliniyor ise bu etkinlik, öğrencilerin bilgilerini test etmek amacıyla da kullanılabilir (örneğin, köken ülkeyle ilgili sosyal ağırlıklı konular için). Bazı örneklerde birden çok seçenek doğru olabilir ve bunlar yine sınıf ortamında tartışılır (Örnek: “Hasan çalırların arasından _____ geçti, çok korkmuştu”. Doğru kelimeler: koşarak, sessizce, nefes nefese, vs. ...).
- “Şiir/Kafiyeli kelimeler” Seçenek: Boşluklara kafiyeli kelimeler yazılır. İlkokul öğrencileri için örnek: “Havada bulut / sen bunu _____”; sınıf seviyesine göre zorluk derecesi artar.
- Boşluk doldurma etkinliği, Türkçe dil bilgisini geliştirme amacıyla da kullanılabilir. Boşluklara, örneğin, ismin halleri ve aldığı ekler doldurulabilir: “Turgut kara köpek_____ korkuyor” (Kimden korkuyor?); “Ben Anne_____ ve Baba_____ çok seviyorum” (Kimi çok seviyorum?). “Suzan tatilde İtalya’ _____ gitti (Nereye gitti?). İtalya’ _____ Türkiye’ _____ dönerken havalimanında bavul_____ kayboldu.” (Nereden nereye gitti? Ne kayboldu?). Bu tür etkinlikler, öğrencilerin ana dildeki temel dil bilgisi yetkinliği hakkında çok önemli ipuçları verir.

2. Eş Anımlı ve Zıt Anımlı Kelimeler

2.–9. Sınıflar

30 dk.

Materyal:
Önceden hazırlanmış görevler
(bkz. sağ taraf).

Eş anlamlı ve zıt anlamlı kelimelerle çalışarak öğrencilerin aktif kelime dağarcığını etkili biçimde geliştirmek mümkündür. Önemli olan tüm öğrencilerin etkinliklere katılmaları ve kelimelerin tekrarlarla veya benzer örneklerle pekiştirilmesidir.

Seçenekler (Etkinlik, kapsam ve zorluk derecesine göre ilkökul sınıflarından itibaren uygulanabilir):

- Öğretmen, öğrencilere örnek cümlelerin yazdığı bir sayfa dağıtır. Örnek cümle bir tabloya yerleştirir ve tabloda cümledeki kelime sayısı kadar sütun vardır. Örnek: “Bugün yoğun kar yağıyor” (4 sütunlu tablo), “Annem etli dolmayı çok güzel yapar” (5 sütunlu tablo, isim tamlaması tek sütun sayılır) “Annem genelde mavi bardaktan su içer” (6 sütunlu tablo). Tablonun 2. satırına öğrenciler, cümlede kullanılan kelimelere benzer kelimeler veya zıt anlamlı kelimeler yazarlar. “Dün hafif yağmur yağdı”, “Tezlem mantıyı çok güzel yapar”, “Ablam hiçbir zaman yeşil termostan çay içmez” vb.
- Öğretmen, ½ sayfalık bir metni (geniş satır aralıklı) dağıtır ve öğrencilere şu görevi verir: “Altı çizili olan kelimelerin (veya tüm fiillerin, isimlerin veya sıfatların) yerine eş anlamlı olanı veya benzerini yaz.”
- Öğretmen, ½ sayfalık bir metni (geniş satır aralıklı) dağıtır ve öğrencilere şu görevi verir: “Altı çizili olan kelimelerin yerine zıt anlamlı olanı yaz.” (Örnek: “Minicik kedi” → “Kocaman köpek”; “Genç adam ormandan koşarak geçti” → “Yaşlı kadın çimenlerden ağır aksak yürüyerek geldi”). İkili çalışmalar için esprili bir etkinlik: Bir haberin (veya hikâyenin) tam tersini yazmak.